

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Sociální politika I.

Geneze sociální politiky, vývoj a tradice sociální politiky v České republice

CZ.02.2.69/0.0/0.0/16_015/0002400

ROZVOJ VZDĚLÁVÁNÍ NA SLEZSKÉ UNIVERZITĚ V OPAVĚ

3. Vývoj a tradice sociální politiky v ČR

socialistická sociální politika

- ❑ termín sociální politika začátkem 50. let vymizel – z ideologického hlediska neexistovaly sociální problémy, které socialismus odstranil (viz např. neexistence nezaměstnanosti, chudoby aj.) – problémy existovaly, byly skryty a řešeny prostřednictvím ekonomiky (přezaměstnanost, cenové dotace)
- ❑ rozsáhlé redistribuce respektovaly v nadměrné míře rovnostářské myšlenkové koncepty
- ❑ sociální politika byla deformována, šlo de facto pouze o aktivity státu, který monopolně realizoval aktivity v sociální oblasti, role ostatních subjektů byla potlačena nebo zcela vyloučena, stát výrazně omezil prostor pro samostatné chování všech nestátních subjektů, včetně rodiny, občanům byla vnucena role pasivních příjemců dávek a služeb, aniž měli reálnou možnost o jejich rozsahu a kvalitě spolurozhodovat, sociální opatření byla prezentována jako dary velkorysého a štědrého státu občanovi, který vystupoval především v roli pouhého objektu sociální politiky

3. Vývoj a tradice sociální politiky v ČR

- ❑ monopol státu byl totální, stát koncipoval, realizoval, financoval a kontroloval celou oblast, respektoval sociální spravedlnost ve smyslu rovnostářství a prosazoval universální schémata a celospolečenský solidarismus
- ❑ způsob financování byl založen na státním rozpočtu a financování sociálních opatření bylo reziduální, dostatek zdrojů pro financování rozsáhlých sociálních výdajů se stával stále problematičtější, stagnace a pokles ekonomického rozvoje v 60. a 80. letech naznačovaly nutnost změny
- ❑ sociální jištění obyvatelstva se v minulosti ze všeho nejméně setkávalo s odsudky – sociální systémy relativně dobře fungovaly, vycházely z dlouholeté tradice, postupně se dále vyvíjely a sledovaly v určité míře i vývoj ve vyspělých zemích a akceptovaly nebo přihlížely i k mezinárodním konvencím a doporučením nadnárodních organizací

3. Vývoj a tradice sociální politiky v ČR

transformace sociální politiky

- ❑ proces, v němž společnost přechází k systému ve vyspělém světě dlouhodobě realizovanému – tuto systémovou změnu nelze uskutečnit v krátkém časovém údobí, starý systém ve své původní funkci neexistuje, ale zároveň ještě ve své celistvosti dostatečně nepůsobí systém nový
- ❑ transformaci je třeba vnímat nejen jako proces směřující k nové podobě sociální politiky, ale současně i jako proces směřující ke kultivaci jedince, ke změně jeho postojů, chování, hodnotových orientací apod.
- ❑ problém trendů ve vývoji sociální politiky – jde o tendenci přechodu ke společnosti informací, o účinnější zvládnání rychle postupujícího vědeckotechnického vývoje, o přechod od národních hledisek a kritérií k aspektům mezinárodním apod.
- ❑ sociální reformu je třeba chápat nikoli jako jednorázový akt, ale jako reformu kontinuální.

3. Vývoj a tradice sociální politiky v ČR

Scénář sociální reformy

sociální program federální vlády zpracovaný na přechodné období 2 let

pojat jako program ochranný, který měl umožnit a podpořit ekonomickou reformu, nikoli jako program cílově orientovaný, zaměřil se na vytipování aktuálních rizik dalšího vývoje (nezaměstnanost, inflace, privatizace, opatření, která budou tlumit sociální napětí spojená s těmito procesy)

inicialoval vznik záchranné sociální sítě

sehrál aktivní roli, sociální politika umožnila start a počátek ekonomické reformy

položil základy k vybudování sociální politiky nového typu, vytvářel chybějící sociální instituce (např. úřady práce), instituty (např. sociální pojištění, životní minimum) a mechanismy (např. valorizační mechanismy, kolektivní vyjednávání)

přijata řada nových zákonů (např. zákon o zaměstnanosti, o životním minimu, sociální potřebnosti, o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, o zdravotním pojištění aj.), v průběhu 90. let a na počátku tohoto století doznaly mnoha změn,

3. Vývoj a tradice sociální politiky v ČR

záchranná sociální síť

soubor legislativních norem upravující sociálně politická opatření, kterými stát garantuje všem občanům určitou minimální úroveň pomoci v případě, že se ocitnou v závažných a státem uznaných nouzových sociálních situacích

základní funkce:

- ❑ aktivně působí v politice zaměstnanosti a spoluvytváří předpoklady k tomu, aby se pracovní síla vracela do aktivní ekonomické činnosti a byla zabezpečena nezbytnými příjmy v případě nezaměstnanosti
- ❑ garantuje ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu minimální výši pracovního příjmu garantováním tzv. minimální mzdy
- ❑ garantuje nezbytně nutnou výši příjmů sociálně potřebným občanům, zejména nízkopříjmovým rodinám s dětmi (např. stanovením tzv. životního minima)
- ❑ poskytuje určitou ochranu bydlení sociálně potřebným občanům (určitými příspěvky na úhradu nákladů spojených s bydlením).

3. Vývoj a tradice sociální politiky v ČR

záchranná sociální síť má zmírňovat sociální dopady jednotlivých kroků transformace ekonomiky

je výrazem celospolečenské solidarity a zodpovědnosti státu ve vztahu k občanům pro případ, že se ne vlastní vinou dostanou do stavu nouze, případně že jsou ohroženy důležité sociální zájmy občana nebo i státu (společnosti) – v těchto případech stát garantuje potřebný, nezbytný, společensky uznaný standard pomoci

je koncipována jako aktivizační, adaptabilní a pružný systém sociálních opatření, který musí nutně reagovat na změny, k nimž dochází v reálném životě

4. Geneze sociální politiky

rodinná a rodová vzájemnost

pomoc chudým

ang. chudinské zákonodárství (1576), spontánní vzájemnost (bratrstva, cechy)

komplexní soustavy institucí moderních společností

úmrtnostní tabulky (E. Halley, 17. stol.) → povinné pojištění (Jean-Baptiste Colbert)

Otto von Bismarck (NP – 1881, ÚP – 1883, starobní a inv. poj. – 1889)

Eduard Franz Josef Taaffe (NP – 1888, ÚP – 1889, hornické poj. – 1889)

William Beveridge (1942 – národní sociální pojištění / 5 zel: nevědomost, nečinnost, nemoc, potřeba, zanedbanost)

Pierre Laroque (průběžné fin. – zdraví/nemocní, mladí/staří, zaměstnaní/nezaměstnaní, bohatí/chudí)

4. Geneze sociální politiky

Albín Bráf : Almužna a mzda (1883) – role státu při pomoci chudým

Karel Engliš: Sociální politika (1916) = praktické snažení, aby společenský celek byl vypěstěn a přetvořen co nejideálněji

Josef Macek: Základy sociální politiky (1925) – soc. pol. jako preventivní činnost, snaží se změnit společenské zřízení tak, aby se jeho vinou nevyskytovala společenská zla (chudoba, nezaměstnanost, nemoc, nízký příjem, ...) x sociální péče jako represivní činnost, snaží se zmírnit lidské utrpení v konkrétních případech

Alois Rašín: (1923) – vymezil program státní sociální politiky: Sociální ochranné zákonodárství, pojišťování rizika ztráty výdělku při onemocnění a úrazu, nezaměstnanosti, invaliditě a stáří hledí těm, kteří nemohou uspořit tolik, aby jejich jmění bylo základem života jejich, jednak zabezpečiti dlouhé užívání pracovní síly, jednak pojistit je pro případ ztráty jejich výdělkové schopnosti, aby nebyly odkázáni na důchod zaopatřování chudých.

4. Geneze sociální politiky

Lev Winter – ministr sociální péče 1920 – 1935

Emil Schönbaum – pojistný matematik – zákon o sociálním pojištění (1924)

Antonín Zelenka – řed. odb. sociálního zabezpečení MOP 1947 – 1970

Igor Tomeš – Scénář sociální reformy, tvůrce záchranné sociální sítě, autor filosofie transformace sociálního systému po r. 1989, mezinárodní expert